

УДК 811.161.2

ЯВИЩЕ МОВНОЇ ЕСТЕТИКИ В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА: ВІД КІНЦЯ ХІХ СТ. ДО ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Наталія Гриців

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: nhrytsiv@yahoo.com

Зосереджено увагу на особливостях явища мовної естетики на різних етапах розвитку українського перекладознавства в період між кін. ХІХ ст. – поч. ХХІ ст. Зроблено спробу простежити зміну перекладознавчих поглядів на явище мовної естетики з перспективи структурно-семіотичної естетики, семантичної естетики та герменевтичної естетики.

Ключові слова: перекладознавство, художній переклад, естетика.

Мета розвідки – стисло схарактеризувати поступ у поглядах щодо явища мовної естетики у межах української перекладознавчої думки від кінця ХІХ ст. до початку ХХІ ст.

Для певної систематизації запозичено напрацювання *структурно-семіотичної естетики* (Р. Якобсон, Г. Шпет), *семантичної естетики* (Е. Кассіер, Б. Кроче), *герменевтичної естетики* (М. Гайдеггер, Г. Гадамер) [42, с. 147], які, з одного боку, мають різні принципи вивчення категорії естетичності, а з іншого – саме естетичність і є їхнім спільним коренем, центром аналізу.

Отож, 1929 р. у першій монографії з теорії і практики перекладу О. Фінкель, розмірковуючи над питанням художньої мови, писав, що, “оскільки не можна поділяти думки на художні та нехудожні – жадних естетичних ознак думка не має – естетичність мовних творів визначається тільки їхньою словесною природою” [32, с. 57]. А явища, що для “кожної мовної системи звиклі, звичайні, і для виконання своєї функції єдиноживані (інакше сказати, соціально важливі) ми [О. Фінкель – Н. Г.] називаємо *конструктивними*” [там само]. Така бінарність соціально важливих та індивідуальних стрижнів О. Фінкеля зводиться до того, що “співвідношення конструктивних та естетичних мовних явищ у всій їхній різноманітності становить стилістику літературного твору і утворює різні стилі” [32, с. 58]. Піднімаючи питання методів перекладу, О. Фінкель називає “вірним” шлях, коли перекладач підходить до перекладу “з погляду культурно-соціального, в його, звичайно, естетичному переломлюванні”. Щобільше, для нього естетична категорія перекладу підпадає під теорію словосполучення. Науковець стверджує, що художність будь-якого твору залежить виключно від його стилістичних компонентів та їхньої цілокупності. Поза стилістикою жодної художності немає, бо стилістика – це мовна естетика, а “естетичні явища здійснюють якраз художню функцію мови” [там само, с. 58]. Фінкель умовно групує семантично-естетичну функцію слова [там само, с. 119], яку далі розмежовує за часовою та просторовою ознакою, і синтактико-естетичні явища [там само, с. 141], що зводяться

до лексико-синтаксичного рівня. Натомість, певні критерії прекрасного, які в естетиці як науки є метакатегорією, О. Фінкель відносить до “загального поетичного світогляду певної літературної школи” [там само, с. 63]. Щодо жанроподілу, чи “словесних творів” – за термінологією О. Фінкеля, то “проза – майже виключно конструктивне слововживання, тоді як художні твори – естетичне” [там само, с. 67].

Сьогодні ідеї щодо естетики і прозового твору дещо відмінні. Розмірковуючи про естетичну функцію ритму в перекладах зарубіжної художньої прози, В. Матвіїшин наголошує, що “ритм перекладеної прози має спиратися на композиційно-синтаксичні особливості першотвору”, а перекладач повинен прагнути до “максимально точного відтворення синтаксичного рисунка оригіналу, поділу речення, навіть збереження розділових знаків” [22, с. 232], оскільки – як стає очевидно з міркувань В. Матвіїшина – між естетичною функцією і “внутрішнім стилем” письменника можна поставити знак “дорівнює”. Якщо в I пол. XX ст. О. Фінкель умовно розводить явища соціально важливі (конструктивні) і індивідуальні на різні острівки, а для явища естетичності необхідна певна надлишковість, “деякі додаткові язикові “обертони” [32, с. 57], то в II пол. XX ст. В. Коптілов, на противагу, виводить певну максимуму перекладу, де спершу належить визначити художній задум автора оригіналу, окреслити транслятému, віднайти у своїй мові відповідні засоби їх відтворення: “Аналізуючи наведені в цьому розділі приклади перекладів художніх текстів різних жанрів”, – йдеться про розділ “Переклад художнього тексту” посібника “Теорія і практика перекладу”, – “необхідно постійно тримати в полі зору ці основні риси художнього перекладу як специфічного явища, водночас естетичного за своєю природою і лінгвістичного – за засобами вираження суті літературного твору” [18, с. 13].

Різницю в поглядах обох науковців певною мірою пояснює одне з теоретичних джерел їх філософської й естетичної концепції, що ґрунтується на ідеях О. Потебні. Вивчення й осмислення праць О. Потебні сприяло формуванню поглядів обох науковців, однак, порізнному відобразилося на постановці й розв’язанні цілої низки питань естетики. Зокрема, О. Фінкель зосередив увагу на працях О. Потебні, що присвячені проблемам, які умовно згуртовуємо як “окреме слово” [32, с. 57 (див. цит. праці)], а для В. Коптілова актуальною науковою ідеєю О. Потебні служить положення про будову “художнього твору”, тобто про зовнішню форму, зміст і внутрішню форму [16, с. 176 (див. цит. праці)].

Через певну категоричність у питаннях перекладознавства з О. Фінкелем деякою мірою не погоджується С. Ковганюк [14, с. 23–28], зокрема щодо положення про те, що достатньо максимально точно відтворити усі стилістичні компоненти, а “дух твору прийде сам”. Таке твердження О. Фінкеля базувалося на тому, що ніхто на той час ще не дав визначення, що таке “дух твору”.

Над цим питанням і над тим, що стоїть за формальними ознаками твору, наприкінці XIX ст. розмірковували О. Потебня та І. Франко. Основні естетичні ідеї О. Потебні викладено у працях “Про деякі символи в слов’янській народній поезії”, “Думка й мова”, також у творі “Із записок з теорії словесності” [25]. Концепція О. Потебні, що базувалася на здобутках мовознавства, літературознавства і фольклористики, полягала у прагненні розкрити активність свідомості. Він уважав, що категорії мислення мають антропоморфічний характер. О. Потебня також шукав відповіді на питання про діалектику об’єктивного й суб’єктивного у змісті мислення на основі того, що “наше власне світоспоглядання є вірним знімком з дійсного світу”. Процес сприйняття художнього твору, за О. Потебнею, протилежний до процесу його створення, адже при розумінні слова чи художнього твору в реципієнта ви-

никають ті самі три елементи, які з'явилися у процесі художнього творення, але в іншому порядку: “При утворенні поетичного твору в ту саму мить, коли *x* пояснюється за допомогою *A*, виникає і *a*. При розумінні ж слухачеві або читачеві дано насамперед знак, тобто *a*; але ми знову цей знак мусимо пояснити запасом нашої попередньої думки, тобто *A*. Для нас *a* повинно бути вказівкою на те, що ми пізнаємо, тобто на *x*” [25, с. 258]. Яка значимість цього твердження? У світовій науці воно провокує питання про “суб’єкта розуміння”, зосібна, Г.-Г. Гадамер стверджує, що “при розумінні твору мистецтва не можна обмежуватись лише задумом автора”, визначення суб’єкта розуміння має принципове значення, що робить естетику важливим елементом загальної герменевтики” [2, с. 14].

Актуальність положень О. Потебні в сучасних дослідженнях засвідчено, зокрема, публікацією Ю. Цар [35], котра вивчає різносторонній зв’язок між науковими поглядами О. Потебні та рецептивною естетикою, представниками якої є В. Ізер та Г.-Р. Яусс.

Значне місце в естетичній концепції О. Потебні займає тлумачення національного та інтернаціонального в культурі. Він розглядав засвоєння культурних досягнень інших народів як необхідний процес, але цей процес, на його думку, відбувається шляхом узгодження й переломлення кращих набутків інших народів через призму національного [25, с. 8].

Схожі паралелі знаходимо в доробку І. Франка. У перекладознавчому прочитанні, І. Франко був одним із перших в Україні, хто визначив засади *перекладознавчої проблеми як філософсько-естетичної категорії*. І. Франко прискіпливо стежив за розвитком світової культури, за виданнями з теорії літератури (оригінальними та перекладними), культурології, філософії, естетики. Літературно-теоретичні, літературознавчі та перекладознавчі дослідження І. Франка сприяли створенню нового *рецепційного клімату* для переосмислення світових художньо-естетичних мотивів. Глибоку характеристику його філософських поглядів, літературної творчості, наукової діяльності, зокрема в галузі перекладознавства, надано в статті Р. Зорівчак “Переклад як націєтворчий чинник в історично-культурологічній концепції Івана Франка”, в якій науковець доходить висновку, що “переклад був для нього [І. Франка – Н. Г.] рушієм суспільно-історичного процесу, і могутнім націєтворчим чинником, і об’єктом лінгвостилістичних досліджень” [6, с. 505].

Основоположну вагу в осмисленні перекладу, зокрема категорії естетичності, мають погляди І. Франка, обґрунтовані в триптиху “Із секретів поетичної творчості” (1898), де розглянуто питання значимості естетичного аналізу в контексті літературної критики. Літературна критика – на думку І. Франка – мусить бути “поперед усього естетична, значить, входить в обсяг психології і мусить послуговуватися тими методами наукового досліду, якими послугується сучасна психологія” [33, с. 53]. Триптих засвідчує зміну естетичних уявлень І. Франка: відхід від соціологізму в дослідженні літературних явищ (“Література, її завдання і найважливі ціхи”, 1878) на утвердження етопсихологічної методології, про що йдеться, зокрема, у статті О. Тетеріної “Художній переклад як проблема українського порівняльного літературознавства XIX – початку XX століття” [31].

Спостереження І. Франка, що їх уміщено у триптиху “Із секретів поетичної творчості”, є концептуальними: розділ III під назвою “Естетичні основи” розкриває тогочасні естетичні засади поетичної творчості в контексті естетики європеїзму. Подальший розподіл розділу – 1. *Роль змислів у поетичній творчості*; 2. *Поетія і музика*; 3. *Змисл зору і його значення в поезії*; 4. *Поетія і малярство*; 5. *Як поезія малює мертву природу*? 6. *Що таке поетична краса?* – пропонує чітку типологічну мапу категоріального апарату, де учений наголошує, що “в артистичній творчості краса лежить не в матеріалі, що служить їй основою, не в

моделях, а в тім, яке враження робить на нас даний твір і якими способами артист зумів осягнути те враження” [33, с. 118].

З перспективи перекладознавчого аналізу ґрунтовну розвідку запропонувала О. Дзера [4], в якій висвітлено засадні принципи естетичного аналізу І. Франка, що лягли в основу його розвідки “Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання” [34].

Постулати І. Франка суголосні з ідеями становлення когнітивної лінгвістики як окремої галузі мовознавства, що відбулося на Міжнародному симпозиумі навесні 1989 р. у Дуйсбурзі, організатором якого був Р. Дірвен.

Випереджаючи час, І. Франко накладав власну естетичну матрицю при аналізі художніх перекладів, зокрема в передмовах до Кулішевих перекладів творів Шекспіра. Зазначмо, що лінгвокогнітивний підхід у перекладознавстві почали застосовувати значно пізніше [30; 41].

Свого часу суттєвий елемент значущості для розвитку естетичних параметрів в українській літературній традиції мав переклад праці Ж.-М. Гійо “Проблеми сучасної естетики” [3], де французький учений XIX ст. пропонує три частини: “Джерело штуки й поезії”, “Будучина штуки й поезії”, “Будучина і закони вірша”. У підрозділі “Мисль і вірш” автор пише: “В літературі і в поезії, як у кождім роді штуки, переверот у формі не може наступити без перевероту в ідеях” [там само, с. 156]. Ця теза була співзвучною часові пошуку відповідної форми, яка зуміла б заповнити “прогалини” в тогочасному українському літературному процесі. Йдеться про першу чверть XX ст., коли розвинулися різномірні, іноді істотно відмінні напрями й течії. Щодо читача, то в Україні, за словами М. Зубрицької, “вивчення проблем взаємодії тексту з читачем мало свої особливості та чітку еволюційну послідовність, яка під тиском надмірної ідеологізації обірвалася наприкінці 20-х років минулого століття, так і не зумівши перетворитися на зрілу теоретичну модель чи систему” [10, с. 8–9]. Попри певну фрагментарність та відсутність тяглості систематичних досліджень, проблема рецепції та читацького відгуку в українському літературознавстві та перекладознавстві безумовно досягла певного етапу розвитку, зокрема в аспекті естетичності.

У контексті національного літературного процесу, наукові ідеї О. Потебні та І. Франка розвиваються у площині герменевтичної естетики, тоді як погляди О. Фінкеля найбільше відповідають критеріям семантичної естетики, що частково можна пояснити тогочасними філософськими тенденціями: на час діяльності О. Фінкеля відомими були наукові пошуки німецького філософа Е. Кассіра, особливо його праця про філософію символічних форм (1923–1929) [38]. Для естетичної думки першої половини XX ст. у світовому контексті вагомими були міркування італійського філософа Б. Кроче [20], серед іншого, ідеї щодо необхідності розгляду способу подання слова у комунікації як естетичного феномена та значущості врахування впливу естетичного сприйняття на словотвір, метафоризацію мови тощо.

Перехід вивчення естетичності у перекладі від семантичного до семіотичного відбувається у перекладознавчих розвідках М. Рильського.

Розглядаючи переклад як співтворчість, М. Рильський ставить перед перекладачем дві вимоги: 1) потреба знайти відповідний тон, ключ, реґістр; 2) доконечна потреба знайти творчу домінанту автора [28, с. 25–92] виводить на перший план діяльнісний підхід, центральними стають категорії естетичної діяльності, категорії естетичної свідомості та категорії психології мистецтва.

Художню творчість як досвід естетичного аналізу тут можна представити схемою, яку запропонувала О. Оніщенко [23, с. 238].

Щодо *механізмів* творення естетичного, то тут працює *артизм* (також *артистизм*) – віртуозне володіння мистецькою технікою, що є родовою рисою кожного окремого літературного напрямку та стилю автора. Артизм поширився на межі XIX–XX ст., коли спостерігалось генерування ідей естетизму, структурування нової, модерністської практики, вивпвненої пафосом високого мистецтва, що засвідчувало високий рівень художньої самосвідомості тогочасного письменства [21]. Актуальні з цього питання ідеї І. Канта, де, щодо засобів “об’єднання своїх думок у викладі”, філософ виокремлює два різновиди: *modus aestheticus*, ширше відомий як *манера* (в сучасному сприйнятті ототожнюється зі стилем автора) та *modus logicus*, тобто *метод*. На думку І. Канта, оскільки перший різновид не має жодного іншого мірила, окрім почуття єдності у викладі, то лише він дійсний для витонченого високого мистецтва [11]. Семантика стилю стосується як певних завершених форм мистецтва, так і динаміки зв’язку цих форм зі стилем життя і естетичного світосприймання. Щобільше, пріоритетні уявлення та техніки формують ідіостиль кожного поета, окреслюють варіативне поле в межах окремої стильової течії [24, с. 672]. Таким чином, перекладачеві належить знайти авторську стильову домінанту першотвору, зіставити її з культурним стилем відповідної епохи, тобто літературного напрямку, та максимально виразно і чітко відобразити ці особливості у перекладі.

З погляду поетики та структуральної естетики про естетичну спроможність поетичної мови щодо літературної норми, зокрема про “естетичний канон літературної мови”, йдеться у розвідках чеського філолога-структураліста Я. Мукаржовського. Активний член Празького лінгвістичного гуртка, Я. Мукаржовський розглядає “красу” як єдність трьох компонентів: функції, норми і вартості, і так “краса” узгоджує естетичні та соціальні норми будь-якої культури. Згідно з теорією Я. Мукаржовського, структура генерує значення твору, але семіологічна функція будь-якого мистецького твору полягає в тому, що він водночас є автономним і комунікаційним знаком [39]. Пізніше для обґрунтування концепції семантичного жесту вчений висуває проблему інтенційності та неінтенційності твору мистецтва, а отже, проблему читача та рецепції художнього тексту.

Якщо говорити про теоретичну і практичну плідність такої концепції в перекладознавстві, то в українському контексті суттєва роль належить В. Коптілову. Він стверджує: “Художній переклад – це відображення думок і почуттів автора прозового, драматичного або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови”, художній переклад для В. Коптілова – “явище насамперед естетичне”, переклад має впливати на розум і почуття читача так само, як і оригінал [17, с. 3]. Іншими словами, йдеться про застосування на практиці *лінгвістичного аналізу тексту за образністю та естетичністю*, що полягає в з’ясуванні закладеного в тексті ідейного задуму, його естетичних цінностей у єдності мовлення та створюваних ним образів, естетичного спрямування мовних одиниць для вираження художнього змісту. Цей аналіз передбачає виокремлення

мікрообразів, зображально-виражальних форм тощо. Тобто, наукові міркування В. Коптілова щодо перекладознавчої категорії естетичності коливаються між *лінгвоестетикою* та *естетичним функціоналізмом* і рухаються в такті зі світовою наукою.

Схожу наукову позицію має Р. Зорівчак: “Художній переклад – це вид перекладацької діяльності, надзавдання якого полягає у створенні мовою-рецептором твору, здатного справляти на читача чи слухача естетичне враження, аналогічне впливові оригіналу” [9, с. 17]. У монографії “Реалія і переклад” Р. Зорівчак визначає переклад як “живий витвір літератури, що з однієї культури переходить у *творчо трансформованому вигляді в контекст іншої культури* (курсив наш – Н. Г.), вступаючи з ним у тісну взаємодію і, тим самим, продовжуючи своє життя у ньому” [7, с. 8]. Однією з переважаючих проблематик новочасних досліджень професора Франкового університету є переклад як націєтворчий чинник, варто відзначити, зокрема фундаментальну розвідку “Український художній переклад як націєтворчий чинник” [8]. Такі дослідження авторства О. Чередниченка, М. Стріхи, В. Радчука є логічним продовженням наукової ідеї Г. Кочура щодо перекладу і націєтворення [40]. Іншими словами, українська школа перекладу продовжує виявлення нових можливостей явища естетичності в перекладознавстві через міжпредметні зв’язки, а отже, з’являються нові перекладознавчі концепції. Тобто, наукові погляди перекладознавців з II пол. XX ст. і досі виводять явище естетичності на новий виток: функціонально-семіотичний.

У площині герменевтичної та семіотичної естетики, з акцентом на категорії гносеології мистецтва, здійснює дослідження Б. Крися, яка зазначає, що “процес перекладу постійно тяжіє до світоглядної визначеності, тобто до встановлення щонайтіснішого функціонального зв’язку між характером світосприйняття та поетикою автора оригіналу. Так в практичному аспекті відбувається пізнання й освоєння творчої особистості, в цьому напрямі призбируються фонові знання і на цій основі нарощуються естетичні якості перекладу, виявляючи рівень сприймання художньої цінності оригіналу як одну з найхарактерніших особливостей суспільної свідомості, як прикмету певного періоду розвитку літературних взаємин” [19, с. 124]. Специфіка творчої праці перекладача полягає у здатності “естетичного перевтілення” [там само, с. 126]. Світоглядні і естетичні аспекти зводяться воедино.

У ХХІ ст. **теоретики та критики перекладу дедалі рідше розглядають семантичну естетику** як самостійний та самодостатній аспект дослідження, натомість продовжується русло до певної міри утверджених в українській науковій парадигмі герменевтичної естетики та структурно-семіотичної естетики, між якими постають достатньо помітні зв’язки, зокрема щодо спільності теоретичних інтересів з психологією, соціологією та філософією. Герменевтична естетика, однак, акцентує на суб’єкті інтерпретації та рецепції художнього твору, тут співвідносяться теоретичні міркування перекладу, естетики, філософії та психології; структурно-семіотична естетика більшою мірою зосереджена на об’єкті.

Ці ідеї набувають логічного розвитку у статті “Український переклад: з минулого у сьогодення” авторства О. Чередниченка: “Зрозуміло, що авторський чи перекладацький дискурс без читацького сприйняття існувати не може. Тож для адекватного відтворення художнього цілого перекладач має зіставляти, бодай умовно, можливі естетичні реакції на нього і читачів оригіналу, і читачів перекладу, і робити все можливе, щоб ці реакції були бодай приблизно однаковими” [36, с. 23]. У статті “Функції перекладу в сучасному світі” О. Чередниченко зазначає, що “переклад стимулює розвиток жанрово-стилістичного розмаїття цільової мови, і в цьому полягає його естетична функція” [37, с. 8]. **Тобто О. Че-**

редниченко фокусує переклад через структурно-семіотичну естетику. У цьому напрямі розвиваються думки М. Стріхи, який говорить про “співвимірність художнього враження від оригіналу – в одній культурі, й від перекладу – в другій” [29, с. 226]. Естетична функція перекладу входить до наукового зацікавлення В. Радчука, “повноцінним” він вважає той переклад, в якому “близькість до першотвору і естетична дійсність витікають одне з одного: він прекрасний тому, що точний, і точний тому, що прекрасний” [26, с. 41].

П. Бех певною мірою повторює розуміння процесу створення та розуміння тексту О. Потебнею: “Якщо автор оригіналу іде від дійсності до її осмислення, опісля – до матеріального втілення задуму, то перекладач пізнає дійсність за допомогою ідейно-образного аспекту першотвору, вираженого мовними ресурсами” [1, с. 16]. Іншими словами, перекладач іде від позначуваного до об’єктивної дійсності.

Щодо явища мовної естетики, серед новочасних публікацій належить звернути увагу на монографії Л. Коломієць [15] та О. Ребрія [27]. На думку Л. Коломієць, напрям, під яким розуміється сукупність перекладів, які об’єднані вектором перекладацької інтерпретації, типологічною подібністю, системою запозичень, зближень і паралелей, тісно пов’язаний з категоріями стилю та методу перекладу. До критеріїв характеристики напрямку в поетичному перекладі, зазначає автор монографії, доцільно віднести широке коло складників естетичного і духовного характеру, а саме: 1) час і місце, де склався та функціонує напрям; 2) певні соціально-історичні засновки постання напрямку; 3) філософсько-світоглядна домінанта напрямку (який, проте, не завжди є однорідним у філософському та ідеолого-політичному розумінні); 4) естетична доктрина, більш-менш послідовно викладені основні естетичні принципи напрямку; 5) самовизначення перекладачів як репрезентантів певного напрямку; 6) коло вибраних авторів і творів для перекладу (улюблена епоха, літературна група, тематика тощо); 7) мовностильові та стилістичні особливості перекладу; 8) ставлення до традиції; 9) жанровий діапазон (лірика, поетична драма тощо) [15, с. 19].

У монографії О. Ребрія “Сучасні концепції творчості у перекладі”, *естетичний функціоналізм* визначається як провідний принцип художнього перекладу та його аналізу. До естетичного функціоналізму автор монографії зараховує: мовотворчу, літературотворчу, культуротворчу та націтворчу функції, тобто максимально розширює межі естетичності в перекладі. Дослідження вагоме, оскільки підводить чітку демаркаційну лінію під функціонально-семіологічним підходом до розгляду категорії естетичності в перекладознавстві [27, с. 227–236].

До класичної естетики та законів краси апелюють Т. Кияк, О. Огуй, А. Науменко, тому розглядають оригінал як естетичність, оскільки “будь-який текст будується, з погляду його творця, найефективнішим за красою думки чином (логіка її розвитку, вражальність аргументації, яскравість мовленнєвих засобів тощо) [13, с. 100], а під “естетичністю тексту” автори розуміють “його здатність моделювати буття у логічно й вербально найекономнішому втіленні” [12, с. 95].

Із залученням різних сучасних підходів продовжуються поглиблені дослідження сутності естетичних реакцій людини в межах нейрофізіології та когнітивної психології [5].

Набуває актуальності *аналітична естетика* (серед основоположників – Л. Вітгенштайн, У. Галлі; серед українських дослідників – С. Павличко та інші), яка, однак, іде в паралелі до вищезазначених естетик, і точки їх перетину малоімовірні. Її позиція найперше проявляється у витісненні особистого начала з процесу творчості і з аналізу

мистецтва, вона спирається на розповсюдження масової культури як загальносвітового феномена. Десуб'єктивістська позиція структуралізму відома постулатами постструктуралістів “смерть автора”, “смерть суб'єкта”, які стали загальнокультурною очевидністю для всього постмодернізму. Однак такий підхід почасти витісняє класичні пари *естетика :: поетика* (О. Потебня, І. Франко) чи *естетика :: герменевтика* (Г. Гадамер).

Перспектива дослідження полягає в ширшому осмисленні цих теоретичних здобутків під опертям практичного аспекту українського художнього перекладу відповідного періоду.

1. Бех П. Объект отражения в переводе / П. Бех // Теория и практика перевода. – Киев, 1982. – Вып. 7. – С. 15–24. 2. Гадамер Г.-Г. Эстетика і герменевтика / Г.-Г. Гадамер // Герменевтика і поетика : зб. ессе та ст.; пер. з нім. мови. – К. : “Юніверс”, 2001. – С. 3–15. 3. Гійо Ж.-М. Проблеми сучасної естетики / М. Гійо; з франц. мови пер. В. Щурат. – Львів : Вид. Спілки “Діла”, 1913. – 157 с. 4. Дзера О. Становлення перекладознавчого аналізу на теренах Західної України (від Франка до Рудницького) / О. Дзера // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2013. – Вып. 58. – С. 232–240. 5. Засекін С. Універсальні стратегії перекладу художнього тексту: досвід емпіричного психолінгвістичного дослідження / С. Засекін // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. – Серія “Філологія. Соціальні комунікації”. – Том 24 (63). – 2011. – Вып. 4. – Ч. 2. – С. 254–260. 6. Зорівчак Р. Переклад як націєтворчий чинник в історично-культурологічній концепції Івана Франка / Р. Зорівчак // Записки НТШ. – Львів, 2005. – Т. 250 : Праці філологічної секції. – С. 497–517. 7. Зорівчак Р. Реалія і переклад: На матеріалі англійських перекладів української прози / Р. Зорівчак. – Львів : Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 215 с. 8. Зорівчак Р. Український художній переклад як націєтворчий чинник / Р. Зорівчак // Літ. Україна. – 2005. – № 1 (13 січ.). – С. 7. 9. Зорівчак Р. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія: (На матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою) / Р. Зорівчак. – Львів : Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті, 1983. – 175 с. 10. Зубрицька М. Homo legens : читання як соціокультурний феномен / М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2004. – 352 с. 11. Кант І. Критика способности суждения / И. Кант // Соч. : в 6 т. – М. : Мысль (1963–1966). – Т. 5. – С. 336. 12. Кияк Т. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник / Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй. – К. : Вид.-поліграф. центр “Київський університет”, 2008. – 543 с. 13. Кияк Т. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підручник / Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с. 14. Ковганюк С. Практика перекладу / С. Ковганюк. – К. : Дніпро, 1968. – 276 с. 15. Коломієць Л. Перекладознавчі семінари : методологічно-стильові орієнтири в українському поетичному перекладі від кінця ХІХ до початку ХХІ століття (на матеріалі перекладів англійської поезії та поетичної драми) : навч. Посібник / Л. Коломієць. – К. : Видавн.-поліграф. центр “Київський університет”, 2011. – 495 с. 16. Коптілов В. Стилізація у перекладі / В. Коптілов // Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. – К., 1972. – С. 176–179. 17. Коптілов В. Першотвір і переклад [Роздуми і спостереження]. / В. Коптілов. – К., Дніпро, 1972. – 214 с. 18. Коптілов В. Теорія і практика перекладу : Навч. Посіб. / В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с. 19. Криса Б. Світоглядні аспекти художнього перекладу / Б. Криса. – К. : Наукова думка, 1985. – 127 с. 20. Кроче Б. Эстетика как наука о выражении и как общая лингвистика. – М., 2000. – (= Croce В. *Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale*). 21. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. – Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – С. 93. 22. Матвіїшин В. Український літературний європеїзм : монографія / В. Матвіїшин. – К. : ВЦ “Академія”, 2009. – 259 с. 23. Оніщенко О. Художня творчість: досвід естетичного аналізу / О. Оніщенко // Естетика : Підручник / Л. Левчук,

В. Панченко, О. Оніщенко, Д. Кучерюк; за заг. ред. Л. Левчук. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2005. – 431 с. 24. *Пастух Т.* Київська школа поетів та її оточення: (модерні стильові течії української поезії 1960–90-х років) : монографія / Т. Пастух. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 698 с. 25. *Потебня О.* Естетика і поетика слова: зб. / О. Потебня; упор., вступ. ст., прим. І. Іваньо, А. Колодної. – К. : Мистецтво, 1985. – 302 с. 26. *Радчук В.* Перевод как отражение и эстетическая задача / В. Радчук // Теория и практика перевода. – 1986. – Вып. 13. – С. 40–50. 27. *Ребрій О.* Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія] / О. Ребрій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с. 28. *Рильський М.* Мистецтво перекладу: Статті. Виступи. Нотатки / М. Рильський ; упорядкув. та комент. Г. Колесника. – К. : Рад. письменник, 1975. – 343 с. 29. *Стріха М.* Поет і його перекладач. (“Сто поезій” Райнера Марії Рільке в перекладах Мойсея Фішбейна) / М. Стріха. // Всесвіт. – 2013. – Вып. 3–4. – С. 226–231. 30. *Табаковська Е.* Когнітивна лінгвістика і поетика перекладу : монографія / Е. Табаковська; [пер. С. Тюпа]. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. – 203 с. 31. *Тетеріна О.* Художній переклад як проблема українського порівняльного літературознавства ХІХ – початку ХХ століття. / О. Тетеріна // Національні варіанти літературної компаративістики / НАН України; Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка; Д. С. Наливайко, Т. Н. Денисова, О. В. Дубініна та ін. – К. : Видавничий дім “Стилос”, 2009. – С. 374–386. 32. *Фінкель О.* Теорія й практика перекладу (1929) / О. Фінкель // О. Фінкель – забутий теоретик українського перекладознавства : Зб. наук праць. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 438 с. 33. *Франко І.* Із секретів поетичної творчості / І. Франко // Зібрання творів : В 50 т. – Т. 31: Літературно-критичні праці (1897–1899). – К. : Наук. думка, 1981. – С. 45–119. 34. *Франко І.* Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання / І. Франко // Зібр. тв.: У 50 т. ; Редкол.: Є. П. Кирилук (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 39. – С. 7–20. 35. *Цар Ю.* Ідеї рецептивної естетики у працях О. Потебні та І. Франка / Ю. Цар // Вісник Львівського університету. – 2011. – Вып. 55. – С. 39–46. 36. *Чередниченко О.* Український переклад : з минулого у сьогодення / О. Чередниченко // Од слова путь верстаючи й до слова... : збірник на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак, доктора філол. наук, професора, заслуженого працівника освіти України / Редкол.: О. Чередниченко (гол.), О. Грабовецька, Н. Клименко та ін. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 21–31. 37. *Чередниченко О.* Функції перекладу в сучасному світі / О. Чередниченко // Григорій Кочур у контексті української культури другої половини ХХ віку : матеріали Всеукр. наук. конф. (Львів, 14–15 жовт. 2005 р.). – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – С. 4–11. 38. *Cassirer E.* Philosophie der symbolischen Formen. *Erster Teil: Die Sprache.* Berlin : Bruno Cassirer. Translated as *The Philosophy of Symbolic Forms. Volume One: Language.* New Haven : Yale University Press, 1955. 39. *Mukařovský J.* Jazyk spisovny a jazyk basnický / J. Mukařovský // Spisovna cestina a jazykova kultura. – Praha, 1932. – S. 123–156. 40. *Мукутка О.* Nation-shaping function of translation as presented in the researches by Н. Kochur, R. Zorivchak, M. Strikha, O. Cherednychenko and V. Rachuk / О. Мукутка // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. – 2010. – № 9. – С. 272–276. 41. *Stockwell P.* Cognitive Poetics: An Introduction / P. Stockwell. – London and New York : Routledge, 2009. – 193 p. 42. Етика та естетика: навчальний посібник / за ред. В. Петрусенко. – Львів: Вид-во “Новий світ – 2000”, 2011. – 308 с.

**ЯВЛЕНИЕ ЯЗЫКОВОЙ ЭСТЕТИКИ В ПРЕДЕЛАХ УКРАИНСКОГО
ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ: С КОНЦА XIX В. – ДО НАЧАЛА XXI В.**

Наталья Грыцив

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина
e-mail: nhrytsiv@yahoo.com*

Исследованы особенности явления языковой эстетики на разных этапах развития украинского переводоведения в период конца XIX ст. – начала XXI в. Предпринята попытка проследить изменение научных взглядов на явление языковой эстетики в понимании структурно-семиотической, семантической и герменевтической эстетики.

Ключевые слова: переводоведение, художественный перевод, эстетика.

**THE PHENOMENON OF LINGUISTIC AESTHETICS WITHIN UKRAINIAN
TRANSLATION STUDIES: FROM THE LATE 19TH TO THE EARLY 21ST CC.**

Nataliya Hrytsiv

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: nhrytsiv@yahoo.com*

The article concentrates on the peculiarities of the phenomenon of linguistic aesthetics as regarded at different periods of the Ukrainian Translation Studies development in the late 19th – the early 21st cc. An attempt has been made to consider the shift of Translation Studies views on the phenomenon of linguistic aesthetics through the prism of structural and semiotic aesthetics, semantic aesthetics, and hermeneutic aesthetics.

Keywords: Translation Studies, literary translation, aesthetics.

Стаття надійшла до редколегії
21.06.2014 р.

Статтю прийнято до друку
26.10.2014 р.